

Voor Henk, de stiekem toch wel een klein beetje sensei.
Met 2e dan en +40 jaar op de mat ontkom je er niet aan
Henk, ook jij was een beetje sensei voor mij ... naast een
trainingsmaatje en mijn Uke.

Bedankt.

型Kata 術Jutsu

Niet alleen voor Japanse stijlen

Talib Bashir

型Kata 術Jutsu

Niet alleen voor Japanse stijlen

©2026 Talib Bashir

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur. Tekst- en datamining is niet toegestaan.

Eerste druk, 2026

Uitgever: Talib Bashir / Eigen beheer

Tekst, illustraties en ontwerp: Talib Bashir

ISBN: 9789465466200

NUR 486 – Vechtsporten

Secundaire NUR 481 – Denksporten

Hoofdstuk 1

De kritiek uit 1645
en wat geschiedenis

Een van de meest beroemde, mogelijk zelfs wel gewoon dé beroemdste, samurai ooit, Miyamoto Musashi, waarschuwde in zijn boek Gorin-no-sho al voor de negatieve invloed van commerciële ego-gedreven wijzigingen in gevechtstechnieken.

In het deel Fu no maki, de Windrol, de vierde tekstrol, is Musashi zeer politiek correct en toch scherp in zijn kritiek op de stijlen met hun sierlijke voetposities, standen en houdingen.

Musashi zag er de logica niet van in zulke dingen eigen te maken die afhankelijk waren van zeer specifieke omstandigheden. Handelingen die dus ontworpen waren voor een specifieke situatie onder specifieke omstandigheden. Niet voor het gevecht op leven of dood, ongeacht de omgeving.

Nu moet men zich realiseren dat Miyamoto Musashi uit een periode komt waarin Japan van een verdeeld land – waarin in iedere regio een eigen heerser was met een eigen leger – transformeerde tot een verenigd land waarin langdurig vrede heerste. Musashi maakte deel uit van en gaf vorm aan die Japanse historie – hoewel de historische feiten over Musashi ook her en der onduidelijk of mogelijk verzinsels zijn. Hij was dus ooggetuige en participant in deze fundamentele periode in Japan.

Door deze periode van langdurige vrede werd de noodzaak voor instructeurs in gevechtshandelingen drastisch verminderd, waar voorheen per regio mogelijk meerdere instructeurs hun brood konden verdienen met hun kennis, was dit nu meer gecentraliseerd.

Instructeurs die nu geen brood meer konden verdienen in het leger begonnen te reizen door Japan en vroegen geld per techniek. Sommige instructeurs besloten zich te vestigen in een stad en openden daar hun eigen school en trainingsruimte. Reputatie was nu van wezenlijk belang voor een goed inkomen. Duelleren met andere scholen in de buurt of met reizende instructeurs was een manier om rugbaarheid te kunnen geven aan reputatie en status. Het is dan ook niet onwaarschijnlijk dat hier de oorsprong ligt voor de stijl-specifieke handelingen, sierlijke voetposities, standen en houdingen ... en wat nog meer.

Nogmaals ... we hebben het hier over 1645!

En Musashi ... Musashi was een krijger uit een periode waarin normen en waarden stamden uit lokale rechten en plichten. De bushido, de zogenoemde samurai erecode, bestond toen nog niet. Die zou pas in de latere dagen van Musashi vorm beginnen te krijgen. De bushido die voornamelijk aangehouden wordt is die van Nitobe Inazo uit 1899 ... dus ... 244 jaar NA het overlijden van Musashi!

Hoe bizar dat binnen de budo-wereld mensen er van overtuigd zijn dat Miyamoto Musashi deze erecode van Nitobe nagestreefd zou hebben en dat deze code dus ook ten grondslag zou liggen aan zijn filosofische en gevechtshandelingen. Dus iemand die bijna 250 jaar voor het bestaan van iets is overleden zou datgene dat 250 jaar pas geformuleerd wordt hebben toegepast op zijn eigen leven. Trek je eigen conclusie zou ik zeggen.

Musashi was een praktisch persoon, als een handeling geen tactisch of strategisch nut dient, waarom zou je het dan willen leren of gebruiken?

Om je te helpen verplaatsen in het perspectief van een Musashi: een duel was per definitie op leven of dood. Dit wil niet zeggen dat ieder duel per se resulteerde in de dood van één of beide duellisten, maar het was wel vaker regel dan uitzondering dat een duel dodelijke gevolgen had. Hoewel rond 1700 al bamboe harnassen en zwaarden werden geïntroduceerd om het aantal dodelijke duels te verminderen, bovendien werd er in de loop der tijd door de overheid regelgeving opgesteld die duels tot de dood verbood. In de ongewapende duels bleef het toch voorkomen dat duels dodelijke aflopen kenden. Het was Jigoro Kano die in 1882 hier verandering in bracht met de oprichting van zijn Kodokan en de leerweg die hij ontwikkelde had. Kano erkende de drang van de man te willen duellieren en hij vormde een systeem om, relatief, veilig ongewapend te kunnen duellieren. Kano vormde een lijst met kinshi waza, verboden technieken, en fuseerde technieken uit andere stijlen. In eerste instantie Tenjin Shinyoryu en Kito-ryu waar hij zelf in getraind was, maar later voegde hij daar ook het newaza aan toe nadat Tsunetane Oda hierin de meerwaarde van had getoond.

Detail dat interessant is om mee te wegen, is dat Japan pas sinds 1850 de spreekwoordelijke deuren had geopend voor de rest van de wereld. Voor die tijd was Japan eigenlijk wereldvreemd en een gesloten cultuur, alleen de Nederlanders, galjoen "De Liefde" dat op 19 april in het jaar 1600 Japan bereikte, en de Chinezen

hadden beperkte toegang tot Japan. Toen op 8 juli 1853 de Amerikaanse Commodore Matthew Perry Japan dwong de deuren te openen voor handel met andere landen, werd alles Japans erg gewild in het Westen ... en alles Westers erg gewild in bepaalde sociale lagen van Japan.

De bushido van Nitobe, die in 1899 werd gepubliceerd, kent verdacht veel overeenkomsten met de erecode en gedragscode van de Europese ridder – die trouwens ook alles behalve, wat wij nu als ridderlijk beschrijven, ridderlijk was. Hoewel hierover discussie bestaat onder geleerden, is het op zijn minst opmerkelijk te noemen, maar het feit blijft dat de bushido die velen zo aanbidden het gevolg is van een eeuwenlange evolutie van bureaucrativering van de samurai die feitelijk van militair was omgevormd tot een bureaucratische ambtenaar c.q. politicus. De samurai die men voor ogen heeft is gevormd op de krijgers die leefden in de periode van Musashi, alles na die tijd werd meer en meer een politicus en ambtenaar. En degenen die het geromantiseerde beeld van een samurai aanbidden zullen een hartverzakking krijgen bij de ontdekking wat voor een dictatoriale psychopaten dit in werkelijkheid waren ... in tegenstelling tot wat de moderne bushido laat geloven.

De moderne bushido van Nitobe heeft geleid tot indoctrinatie van jonge Japanners door de Japanse regering waardoor de kamikazepiloten een realiteit konden worden. Sterven voor de eer van de voorouders, want dat is wat de bushido van hen eiste. De impact van Nitobe's bushido en de mystificatie van alles Japans, is zelfs nog terug te vinden in fabeltjes over de plooiën in

de hakama, de broekrok die in traditionele krijgskunsten gedragen wordt, waarbij geclaimd wordt dat elke plooi symbool zou staan voor een van de deugden uit de bushido. Ook dat de hakama een strategisch kledingstuk zou zijn doordat het de voeten zou verbergen waardoor de tegenstander daaruit niet kon opmaken wat er ging gebeuren. Ik stel voor dat je de geschiedenis van het kledingstuk, de hakama, zelf onderzoekt. In afbeeldingen zal te zien zijn dat er meerdere modellen hakama zijn en waren, en dat de bushido een moderne toevoeging is aan een specifiek model hakama dat toevallig veel gebruikt wordt in de Japanse krijgskunsten die claimen eeuwenoude tradities te zijn.

Nu weer even terug naar Musashi. Vóór 1600 was de militaire training puur praktisch, mogelijk met een vleugje Zen of andere lokale religie ... maar desalniettemin praktisch! De katana is een modern gehyped voorwerp, in het oude Japan was de yumi, boog, en yari, speer, praktischere wapens die meer aanzien hadden dan een back-up wapen als het zwaard.

Begin 20e eeuw werden Japanse jujutsuka's naar Europa gehaald, in eerste instantie Engeland, vanwaaruit ze zich ook verspreidden over de rest van de wereld. Zo reisde de judoka Mitsuyo Maeda, een leerling van Kano, vanuit Japan via de VS en Mexico om op een gegeven moment Carlos Gracie te onderrichten in het judo, wat destijds bekend was onder de naam Kano-ryu jiu-jitsu of een vorm van jujutsu dat dit trachtte te kopiëren. Carlos Gracie leerde vervolgens wat hij geleerd had aan zijn jongere broertjes. Het is in deze periode dat de mystiek van Japanse vechtkunsten drastisch toenam, en de sportificatie zoals ik het noem zijn

intrede deed in de zelfverdediging voor vrouwen.

Het was in deze zelfde periode dat de suffragettebeweging actief was om te strijden voor vrouwenrechten, de bodyguards of misschien ook wel het gemilitariseerde deel van deze beweging werd getraind in het Japanse jujutsu dat was overgekomen en dat door Westerse instructeurs, zoals Edith Garrud en haar man – die hierin waren getraind door de Japanners – werd overgedragen.

Jigoro Kano gebruikte een rangsysteem dat hij leende uit het Go, een bordspel, en dat in het begin bestond uit witte band voor beginners en zwart voor gevorderden/instructeurs. Later voegde hij bruine band voor gevorderden toe. Zodoende was er in een oogopslag te zien wie welke vaardigheidsgraad bezat.

De kleuren die vandaag de dag worden gebruikt en toegekend worden aan Jigoro Kano zijn eigenlijk een vinding van Mikinosuke Kawaishi die tijdens zijn periode in Frankrijk constateerde dat de Europeaan bevestiging van progressie nodig had. In de jaren 1960, 22 jaar ná de dood van Kano, waren deze kleuren de standaard in Europa. In Japan was het eenvoudiger, als je geen aandacht kreeg van de instructeur dan deed je het goed. In Europa is dat cultureel blijkbaar anders. Uiteindelijk is dit kyu-dan-systeem geworden dat iedereen herkent vandaag de dag.

Dat er zoveel respect is voor de voorouders blijkt wel uit het verloop van het judo na de dood van Jigoro Kano in 1938. Hoewel Kano zelf een vooraanstaand lid was van het Olympisch comité, en zijn bezoek aan Okinawa de reden was dat de term Karate bestaat als overkoepelende term voor de vechtstijlen van

dat eiland, wilde Kano zelf liever niet dat zijn judo een olympische sport zou worden daar hij vreesde voor de sportificatie waardoor de focus zou verschuiven van educatie naar prestatie en prestige. In 1964 veegde men zijn reet af met de wensen van Kano en was judo officieel een olympische sport. Om de belediging aan voorouders completer te maken ... Kano heeft altijd gesteld dat als er iemand was die beter was dan hij, dat die hem voorbij mocht gaan in gradering. Wat doet men ... men maakt er een politiek systeem omheen, kent Kano de 12e dan toe en verwijderd de mogelijkheid van 11e dan waardoor 10e dan de hoogst mogelijke graad is in dat systeem en Kano nooit gepasseerd kan worden.

Over respect en eerlijkheid gesproken.

Op 23 oktober 1951 vond er na een onderhandelingsperiode het duel plaats tussen Helio Gracie en Masahiko Kimura. Kimura weigerde in eerste instantie de uitdaging omdat de Gracies dusdanige restricties eisten dat het voor Kimura onacceptabel was voor een duel. Uiteindelijk kwam het duel er dus wel, het duel dat werd ... verloren ... door Helio, die daarbij zijn arm brak, ... maar ... die altijd de morele winst heeft geclaimd. En dat door velen ook als zodanig wordt verspreid als historisch correct feit.

Op 12 november 1993 vond de UFC 1 plaats, het eerste kooigevecht, dat gewonnen werd door ... een Gracie! ... Royce Gracie om exact te zijn. Wat echter niet verteld wordt, of verzwegen wordt, is dat de Gracies voor de organisatie van dit historische spektakel dat de UFC zou lanceren, het zo hebben weten te regelen dat géén enkele tegenstander bekend was met de

wurgtechnieken waar de Gracies zich zo in specialiseerden. Vooraf was de uitslag dus in principe al bekend, omdat de Gracies wisten dat op basis van de spelregels hun specialisatie en de (geselecteerde) tegenstanders er maar één uitkomst mogelijk was ... winst voor Royce Gracie.

In 1915 achtte Sakujiro Yokoyama het noodzakelijk om samen met Eisuke Oshima het boek Jūdō te publiceren tegen de misinterpretatie en mispresentatie van het Kodokan judo. In het boek *Mind over Muscle*, dat een verzamelwerk is van teksten van Jigoro Kano, is te lezen dat Kano drie niveaus kende in zijn leer, in zijn judo. De laagste vorm, het eerste niveau, is het wedstrijdjudo, goed voor de lichamelijke en mentale conditionering in het streven naar een gezond lichaam en een gezonde geest. Het tweede niveau is hoe het individu zich als persoon ontwikkelt. En het hoogste niveau is hoe de persoon bijdraagt aan de wereld. Hoe bijzonder om te zien dat judo vooral bekendstaat om de wedstrijdvorm en weinig judoka's, zelfs hooggegradeerden binnen belangenorganisaties zoals de JBN en IMAF, het tweede of derde niveau beoefenen of zelfs onderrichten. Zou dat zijn omdat zij zelf hier niet van weten?

Sinds de twintigste eeuw is er een wildgroei aan zelf-geclaimde traditionele vechtkunsten, die zelden historisch traceerbaar zijn!

Mid-twintigste eeuw kwam Hollywood met "karate-films," en in de jaren 1970 en 1980 kwamen hier de ninja-films bij. Ninja, is de Chinese interpretatie van het Japanse kanji shinobi. En

Antony Cummins heeft naar eigen onderzoek aangetoond dat er al ruim twee eeuwen géén shinobi-ryu meer bestaan, of simpeler gezegd ... er bestaan al 200 jaar géén ninja's meer. Degenen die claimen een oude ninjatraditie te zijn ... zijn dit meer dan waarschijnlijk dus niet.

De komst van Hollywood met hun "karate-" en "ninja-films" droeg enorm bij aan de hype en dojo's deden goed zaken. De komst van de UFC zette het Braziliaanse Jiu Jitsu weer in de spotlights dat later in de 21e eeuw zich ontpopte tot MMA, mixed martial arts.

MMA ... als je er goed over nadenkt zit hier een enorme fout in. Had dit bij Musashi voorgelegd en die had je recht in je gezicht uitgelachen en je gewezen op het probleem dat je huidige systeem dus niet compleet genoeg is voor strijd op leven en dood.

De versporting of sportificatie waar Musashi in 1645 al kritiek op uitte in zijn Gorin-no-sho heeft gewoon zijn doorgang gevonden. In 1882 heeft Jigoro Kano iets goeds gedaan en tegelijkertijd iets destructiefs in zijn poging om oude tradities niet in de vergetelheid te laten geraken, wat toen serieus gaande was door de westernisering van Japan. Kano heeft die tradities in zijn model weten te redden, tot zekere hoogte, maar in dat proces heeft Kano hetgeen dat nodig is voor het krijgersschap zoals Musashi en de zijnen dat bezaten verwijderd, door de (levens)gevaarlijke technieken te filteren uit het curriculum en op de verboden lijst te zetten, de kinshi waza.

Begin 20e eeuw en daarvoor was er in zekere mate al wel een soort van zelfverdedigingstraining, maar dat was meer een vorm van boksen, pugilisme, dan de zelfverdediging die na die tijd is ontwikkeld. In die periode van begin 20e eeuw was het onder andere P.M.C. (Piet) Toepoel, een pugilist, die probeerde te profiteren van de hype die was ontstaan met zelfverdediging, onder andere als gevolg van wat er in Engeland gebeurde met de suffragettes en de komst van de Japanse vechtstijl in Europa, dus ook Nederland.

In de jaren 1960 met de komst van de toegankelijkheid van televisie kreeg zelfverdediging een meer amuserende lading. Tegenwoordig is de zelfverdedigingsbranche onherroepelijk verbonden met vechtsport en krijgskunst. En velen in die sporten en kunsten claimen dan ook dat hun leer geschikt is voor zelfverdediging ... en vaak ligt in deze sporten en kunsten ook het fundament van wat militairen en justitiële handhavers trainen ten behoeve van hun beroepsgerelateerde geweldssituaties.

Jigoro Kano heeft met zijn benadering kata enigszins gestandaardiseerd, maar zoals je in dit hoofdstuk hebt kunnen lezen hebben commercie en hebzucht een rare invloed op de ontwikkelingen van zaken en krijgskunsten, waaronder kata.

Kijk alleen al op YouTube naar de legio uitvoeringen van karate-kata. Of de grote diversiteit in uitvoering van het Ebo-no-kata ondanks dat dit kata toch best gedetailleerd beschreven staat, dat toch af en toe weer aangepast blijkt te moeten worden om de een of andere reden, promotie in dan-graad bijvoorbeeld ... in plaats van gewoon een nieuw kata te schrijven en het origineel te laten

voor wat het is, over respect voor je voorouders en anderen gesproken.

Zelfs ingewijden in de budo, dan-gegradeerden/"zwarte banders," hebben er moeite mee om kata te interpreteren daar het niet gestandaardiseerd is en de ontwikkelaar het kata vaak gekoppeld had aan diens eigen verbale bijdrage bij de uitvoering, waardoor de afhankelijkheid en noodzaak voor een instructeur/leraar kon bestaan. Het was en is dus vaak een variatie van interpretatie en individuele kennis die leidt tot de uitvoering van een kata.

Echter, als de tekst inhoudelijk goed geschreven is, is er géén noodzaak voor een instructeur/leraar ... of "sensei" (shihan of hanshi of soke of welke titel men ook als label gebruikt) zoals velen in die wereld zich graag noemen. Wat men onvermijdelijk wel nodig heeft is een trainingsmaatje. Iemand die, op zijn eigen manier, ook diepgaand met de materie bezig is en wil praktiseren. Natuurlijk is ervaring een ... voordeel ... maar het is géén noodzaak ... mits ... de tekst inhoudelijk goed en in detail is beschreven.

Waar het in het verleden, Musashi en krijgers voor hem, van belang was om methoden, technieken en dergelijke geheim te houden, zijn veel betekenissen van kata verloren gegaan bij het overlijden van de creator daarvan. Betekenissen die nu speculatieve en subjectieve interpretaties zijn door personen die het kata bestuderen, of mogelijk trachten over te dragen aan nieuwe generaties.

De gebruikte etiquette binnen de budo is vaak lachwekkend als men er goed en objectief over nadenkt. Veel is symbolisch en wordt gekoppeld aan of de bushido van Nitobe of traditie ... of

beter gezegd de geclaimde traditie, of is verbasterde historie.

Dōjō betekent letterlijk trainingsruimte. Het is dus gewoon de gymzaal, de sporthal. Zet dat in militair perspectief waarin men trainde met pijl en boog, speer, hellebaard, te paard en ongewapend. Van de spirituele, zwaar van etiquette voorziene ruimtes die de geclaimde traditionele krijgskunsten hun thuis noemen, blijft dan weinig over. Ongetwijfeld heerste er een zekere mate van spiritualiteit, maar kom op ... bij binnenkomst van de ruimte eerst een afbeelding van de oprichter groeten, dan de hoogst gegradeerde, dan de mat ... vervolgens ga je netjes op een rijtje zitten, wordt nogmaals de afbeelding van de oprichter gegroet waarna de pupillen de leraar groeten en tijdens de training voor aanvang van een handeling en aan het einde daarvan groeten de pupillen elkaar. Als het de bedoeling was je rugspieren te trainen, dan begrijp ik het ... maar dit neigt heel erg naar cult-gedrag. En dergelijk cultvormend gedrag is binnen de budo niet ongebruikelijk – leg het BITE-model er maar naast. Er heerst een autoritaire machtshiërarchie, tegenspraak wordt niet geduld, beschikbare kennisbronnen zijn beperkt of sterk gediceerd, kledingvoorschriften, gedragsvoorschriften ... welkom bij de koekoek-clan. Zijn alle etiquette onzinnig dan? Nee, en dat is ook niet wat ik zeg hier. Het autonoom denken wordt sterk aangetast zonder dat men zich daarvan bewust is, en door de (onbewuste) drang erbij te willen horen worden subtiel opgedragen, opgedrongen of opgelegde gedragingen geaccepteerd, zonder tegenspraak of enig kritisch denken – of de mogelijkheid daartoe.

De leer die overgedragen wordt is vrijwel zeker niet meer de leer die overgedragen werd zoals dat bij Musashi is gebeurd. Niet alleen is de inhoudelijke kennis verwaterd of verdwenen, de trainingsmethodiek is sterk veranderd door toegenomen kennis over de psyche van de mens waardoor duidelijk is geworden dat specifieke gedragingen zeer schadelijk kunnen zijn. Musashi was 13 jaar oud toen hij zijn eerste tegenstander, Arima Kihei, doodde. Musashi moet eigenlijk in zijn functioneren vrijwel een psychopaat zijn geweest, niet omdat hij dat zelf zo graag wilde zijn, maar omdat zijn omgeving dat vereiste.

Probeer je eens in te beelden hoe die wereld moet zijn geweest. Constant oorlog in je omgeving en de enige echte verhoogde kans op een degelijke kwaliteit van leven was als militair te dienen ... op de hoop ooit samurai te kunnen worden. De samurai die je kende in je omgeving eisten respect en specifiek gedrag ... zo niet, decapitatie (onthoofding). Bij iemand die opgroeit in een oorlogsgebied waar het structureel en langdurig niets anders was dan oorlog vormt een andere mentaliteit over het leven dan bij iemand die opgroeit in een oorlogsvrije omgeving.

Kijk alleen al naar hoe iemand uit een vermogend en veilig huishouden en degelijk onderwijs zich vormt in relatie tot iemand uit een armoedig onveilig huishouden met minimaal onderwijs. Musashi was duidelijk een product van dat laatste. De omstandigheden die Musashi en dergelijke samurai produceerden verdwenen met de vereniging van Japan en de komst van langdurige vrede. Hoe graag men het ook wil proberen, of denkt, te reproduceren vandaag de dag, historisch